

SYLWIA GREŃDA

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

ZARZĄDZANIE WYSOKOŚCIĄ PODATKU ODROCZONEGO W WARUNKACH KRYZYSU

Jednym z głównych elementów odzwierciedlających efektywność prowadzonej przez podmiot działalności jest wypracowany przez jednostkę wynik netto. Jego wysokość przede wszystkim powinna być efektem prowadzonej przez podmiot działalności operacyjnej i musi uwzględniać obciążenia podatkowe ponoszone przez spółkę.

Kryzys gospodarczy zmusza podmioty do poszukiwania oszczędności oraz racjonalizowania podejmowanych działań. Często przedsiębiorstwa weryfikują dotychczasowe plany finansowe i w poszukiwaniu oszczędności rezygnują z dotychczas nabywanych dóbr i usług, starając się w ten sposób obniżyć koszty. Jednym z elementów kształtujących wynik finansowy netto jest podatek dochodowy za dany okres sprawozdawczy w części bieżącej i odroczonej¹.

Celem artykułu jest przedstawienie możliwości zarządzania podatkiem odroczonym jako jednym z elementów wpływających na kształtowanie wyniku finansowego netto w warunkach kryzysu. W artykule zaprezentowano metody, które zgodnie z prawem wpływają na obniżenie wysokości podatku odroczonego, umożliwiając tym samym między innymi przedstawienie wyższego wyniku

---

¹ Zgodnie z art. 37 ust. 8 Ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (DzU 1994, nr 121, poz. 591, z późn. zm., dalej: u.o.r.).

finansowego, realizację planów finansowych lub osiągnięcie dostatecznej marży z działalności operacyjnej².

1. Specyfika podatku odroczonego

Podatek odroczony stanowi potencjalną wartość podatku dochodowego, wynikającą ze zdarzeń zaistniałych w danym okresie sprawozdawczym, która pomniejszy zobowiązanie podatkowe lub zostanie zapłacona w przyszłych okresach³. Podatek ten pojawia się w przypadku wystąpienia różnic przejściowych między wykazywaną w księgach wartością aktywów i pasywów a ich wartością podatkową⁴. Różnice ujemne wiążą się z utworzeniem aktywów, natomiast dodatnie z utworzeniem rezerwy⁵.

Zgodnie z art. 37 ust. 10 Ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (u.o.r.), w wypadku gdy roczne sprawozdanie finansowe jednostki nie podlega obowiązkowi badania i ogłoszenia w myśl art. 64 ust. 1 u.o.r., to może ona odstąpić od ustalania aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Wysokość podatku odroczonego regulują także przepisy Krajowego Standardu Rachunkowości nr 2 „Podatek dochodowy” (dalej: KSR 2). Ustalenia aktywów i rezerw odroczonego podatku dochodowego nie stosuje się do osób fizycznych, prowadzących księgi rachunkowe i sporządzających sprawozdania finansowe zgodnie z ustawą o rachunkowości oraz do pozostałych jednostek, jeżeli nie są one podatnikami podatku dochodowego od działalności gospodarczej⁶.

W związku z powyższym obowiązek wykazania w księgach podatku odroczonego dotyczy podatników podatku dochodowego. Oznacza to, że obowiązek ten nie spoczywa między innymi na spółkach osobowych – transparentnych z punktu widzenia opodatkowania. Dodatkowo wskazać należy, że podmioty,

---

² L. Berg, *Jak tworzyć aktywa i rezerwy na odroczony podatek dochodowy*, Dobra Firma, „Rzeczpospolita” 2007, nr 850/57 (7654), s. 8–9.

³ K. Lech, *Kiedy tworzymy aktywa i rezerwy na odroczony podatek dochodowy*, „Rzeczpospolita” 2009, Dobra Firma, nr 1532/271 (8477), s. 4–6.

⁴ A. Pokojńska, *Nie wszystkie spółki muszą rozliczać podatek odroczony*, „Dziennik. Gazeta Prawna” 2011, nr 5 (2891), s. C14.

⁵ E. Radawiecka, *Odroczony podatek dochodowy w rachunkowości*, Wyd. Uczelniane Politechniki Koszalińskiej, Koszalin 2008, s. 134.

⁶ Zgodnie z pkt 1.1. KSR 2

które nie zostały zobligowane do uwzględnienia podatku odroczonego, mogą dokonać jego kalkulacji⁷.

2. Główne zasady kalkulacji podatku odroczonego

Specyfika podatku odroczonego sprawia, że nie jest on dla podatnika tożsamy z podatkiem wskazywanym przez prawo podatkowe (tj. publicznoprawnym, nie-odpłatnym, przymusowym oraz bezzwrotnym świadczeniem pieniężnym). Nie stanowi on bowiem kwoty wymagalnej do zapłaty w danym okresie. Głównym zamierzeniem kalkulacji podatku odroczonego jest zachowanie przez podmiot zasad rachunkowości, w tym między innymi⁸:

- zasady memoriałowej (art. 6 ust. 1 u.o.r.), która zakłada, że w księgach rachunkowych jednostki należy ująć wszystkie osiągnięte, przypadające na jej rzecz przychody i obciążające ją koszty związane z tymi przychodami dotyczące danego roku obrotowego, niezależnie od terminu ich zapłaty,
- zasady współmierności przychodów i kosztów (art. 6 ust. 2 u.o.r.), zgodnie z którą dla zapewnienia współmierności przychodów i związanych z nimi kosztów, do aktywów lub pasywów danego okresu sprawozdawczego zaliczane będą koszty lub przychody dotyczące przyszłych okresów oraz przypadające na ten okres sprawozdawczy koszty, które jeszcze nie zostały poniesione.

Wielokrotnie wskazuje się również na zasadę ostrożności, którą powiązać można z zasadą ostrożnej wyceny wskazaną w art. 7 ust. 1 u.o.r., czyli ostrożnym ujęciem transakcji z uwzględnieniem ich wpływu na wynik finansowy. Wskazywana zasada ostrożności przypadku podatku odroczonego sprowadza się do bezpiecznego ujęcia obciążenia z tytułu podatku odroczonego, czyli kwota aktywa powinna zostać ustalona w kwocie najniższej, natomiast kwota rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego w kwocie najwyższej⁹. Takie podejście

---

⁷ A. Pokojska, *Podatek odroczonego tworzy się dla różnic przejściowych*, http://ksiegowosc.gazeta.prawna.pl/dzial/rachunkowosc/rachunkowosc_firm/ewidencja_na_kontaktach/458310.podatek_odroczonego_tworzy_sie_dla_roznic_przejsciowych.html (22.12.2011).

⁸ E. Walińska, A. Wencel, *Podatek dochodowy bieżący i odroczonego. Zasady ustalania*, Wyd. AD Drągowski, Warszawa 2005, s. 35.

⁹ A. Pokojska, *Podatek odroczonego...*

wpływa bowiem na ewentualne zaniżenia wyniku finansowego, co z punktu widzenia podmiotów zainteresowanych jest bezpieczniejsze¹⁰.

3. Sposoby zarządzania wielkością podatku odroczonego

Rozliczenie straty podatkowej

Zgodnie z art. 7 ust. 2 Ustawy z dnia 15 lutego 1992 roku o podatku dochodowym od osób prawnych, dochodem jest nadwyżka sumy przychodów nad kosztami ich uzyskania osiągnięta w roku podatkowym. Jeżeli koszty uzyskania przychodów przekraczają sumę przychodów, różnica jest stratą. Jednostki mogą obniżyć dochód, w najbliższych kolejno po sobie następujących pięciu latach podatkowych, o wysokość straty poniesionej w roku podatkowym, z tym że wysokość obniżenia w którymkolwiek z tych lat nie może przekroczyć 50% kwoty tej straty¹¹.

Zgodnie z rozdziałem piątym KSR 2 „Podatek dochodowy” – nieujęte w aktywach lub zobowiązaniach, wynikające z przeszłych zdarzeń prawa i obowiązki, zmniejszające lub zwiększające podstawę opodatkowania w przyszłości, stanowią ujemne lub dodatnie różnice przejściowe w kwocie, powodując odpowiednio zmniejszenie lub zwiększenie podstawy opodatkowania w przyszłości. Poniesione straty podatkowe, które zgodnie z przepisami prawa podatkowego jednostka może odliczyć w przyszłości od dochodu oraz niewykorzystane ulgi podatkowe stanowią podstawę do ujęcia aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Straty podatkowe poniesione przez jednostkę mogą być, przez okres wyznaczony w przepisach podatkowych, uwzględniane przy ustalaniu w przyszłości podstawy opodatkowania. W przypadku wystąpienia straty podatkowej, możliwej w przyszłości do odliczenia od dochodu, przyjmuje się, że jednostka posiada aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego¹². Jest to uzasadnione tym, że jednostka w omawianej sytuacji uzyska w przyszłości korzyści powstałe wskutek przeszłych zdarzeń. Korzyści te polegają na prawie do zmniejszenia przyszłego

---

¹⁰ E. Radawiecka, op.cit., s. 122.

¹¹ Zgodnie z art. 7 ust. 5 u.p.d.o.p.

¹² Jeżeli jednak nie jest prawdopodobne, że przyszły dochód jednostki pozwoli na odliczenie strat podatkowych, to od aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego dokonuje się odpisów aktualizujących.

zobowiązania z tytułu podatku dochodowego wobec odliczenia straty podatkowej od dochodu.

Ujęcie straty jako ujemnej różnicy przejściowej pozwala podmiotom wpłynąć na wysokość obciążenie podatkowego odzwierciedlonego w wyniku. Z tym jednak zastrzeżeniem, że utworzenie aktywów powinno wystąpić jedynie, gdy istnieją dostateczne dowody i przesłanki, że podmiot osiągnie dochód pozwalający na uwzględnienie tych aktywów w przyszłości.

Zgodnie z punktem 11.13. KSR 2 „Podatek dochodowy”, aby uznać za prawdopodobne, że dochód (lub podstawa opodatkowania) pozwoli na potrącenie ujemnych różnic przejściowych, odliczenie strat podatkowych lub niewykorzystanych ulg podatkowych, powinny wystąpić następujące przesłanki:

- a) istnieją wystarczające dodatnie różnice przejściowe, uwzględnione przy tworzeniu rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego, dotyczące podatku dochodowego płaconego przez tego samego podatnika na rzecz tej samej władzy podatkowej, które według przewidywań odwrócą się:
  - w tych samych okresach, w których przewiduje się odwrócenie ujemnych różnic przejściowych, odliczenie strat podatkowych lub odliczenie niewykorzystanych ulg podatkowych,
  - w następnym okresie, w którym możliwe jest odliczenie strat podatkowych od dochodu;
- b) bardziej prawdopodobne jest osiągnięcie dochodu (lub podstawy opodatkowania) pozwalającego na potrącenie ujemnych różnic przejściowych, odliczenie strat podatkowych i odliczenie niewykorzystanych ulg podatkowych lub wyższego dochodu (lub podstawy opodatkowania), niż osiągnięcie dochodu (lub podstawy opodatkowania) na niższym poziomie; dochód (lub podstawę opodatkowania) ustala się w odniesieniu do tego podatnika i tej władzy podatkowej, których dotyczą ujemne różnice przejściowe, straty podatkowe i niewykorzystane ulgi podatkowe.

Rozliczenie straty podatkowej powinno uwzględniać również zasadę ostrożności, brak perspektyw do osiągnięcia w przyszłości dochodu wiąże się bowiem z utratą korzyści ekonomicznych wynikających z ujemnych różnic przejściowych¹³. Zgodnie z punktem 10.2. KSR 2, jeżeli nie jest prawdopodobne, że jednostka uzyska zwrot, osiągnie dochód, pozwalający na potrącenie należności z tytułu podatku dochodowego z przyszłych zobowiązań z tytułu podatku

---

¹³ E. Radawiecka, op.cit., s. 122.

dochodowego lub w jakikolwiek inny sposób odzyska korzyści wynikające z tych należności, wówczas dokonuje się odpisu aktualizującego ich wysokość w ciężar kosztów z tytułu podatku dochodowego.

4. Wykorzystanie podatkowej grupy kapitałowej

Innym przykładem efektywnego zarządzania podatkami jest zastosowanie konstrukcji podatkowej grupy kapitałowej. Jej funkcjonowanie reguluje art. 1a u.p.d.o.p., zgodnie z którym podatek dochodowy oraz zaliczki na ten podatek są obliczane, pobierane i wpłacane przez spółkę reprezentującą podatkową grupę kapitałową w zakresie realizacji obowiązków wynikających z ustawy oraz z przepisów Ordynacji podatkowej¹⁴.

Przeprowadzenie fuzji między podmiotami, z których jeden przynosi stratę, a drugi generuje zysk, w sytuacji gdy podmiotem przejmującym jest podmiot generujący stratę, a połączenie odbywa się przy zastosowaniu metody łączenia udziałów zwiększa efektywność wykorzystania strat grup kapitałowych¹⁵.

Rozliczenie straty odbywa się bowiem na poziomie grupy podmiotów, kompensując stratą należny do odprowadzenia podatek dochodowy. Doprowadza to do zwiększenia środków pieniężnych podmiotu rentownego i ich realokację, umożliwiając w ten sposób między innymi osiągnięcie wyższej marży na działalności operacyjnej.

5. Amortyzacja

Zmiana bilansowych stawek amortyzacji umożliwia podmiotom sterowanie wysokością obciążenia wynikającego z podatku odroczonego. Stawki amortyzacji podatkowej są jasno określone w przepisach i nie mogą elastycznie ulegać zmianie, jednak stawki amortyzacji bilansowej mogą być dostosowywane przez podmiot do zmieniających się warunków prowadzonej działalności.

---

¹⁴ Zgodnie z art. 1a ust. 7 oraz ust. 3 pkt 4.

¹⁵ M. Nowecka, *Podatek odroczonej jako źródło prognoz*, „Controlling” 2010, nr 6, s. 49–54.

Tabela 1

Analiza wpływu zmiany stawek amortyzacji na obciążenia
wynikające z podatku odroczonego

Stawka amortyzacji podatkowej (%)	Stawka amortyzacji bilansowej (%)	Skutek
25	25	sytuacja wyjściowa
25	15	dodatnia różnica przejściowa
25	30	ujemna różnica przejściowa

Źródło: opracowanie własne.

Zmiana stawek amortyzacji umożliwia podmiotom uzyskanie określonych skutków widocznych w obciążeniu wyniku brutto, co przedstawiono w tabeli 1.

Podwyższenie stawki amortyzacji bilansowej spowoduje powstanie ujemnej różnicy przejściowej – w ogólnym rozrachunku wpłynie to na obniżenie całkowitego obciążenia z tytułu podatku dochodowego¹⁶ prezentowanego w sprawozdaniu finansowym.

6. Dokonanie odpisów aktualizujących

Okresowa weryfikacja ksiąg pod kątem ścisłości należności, jak również przydatności utrzymywanych zapasów może przyczynić się do zmian w wysokości oszacowanego podatku odroczonego. Podjęte przez podmiot działania, których efektem jest dokonanie odpisu aktualizującego wartości wskazanych powyżej składników majątku, mogą doprowadzić do zmian w wielkości oszacowanego obciążenia przez powstanie ujemnych różnic przejściowych.

Może to nastąpić jedynie po spełnieniu określonych przesłanek. Pamiętać należy, że spełnione muszą być określone założenia. Zgodnie z art. 16 ust. 1 pkt 25a u.p.d.o.p., nie uważa się za koszty uzyskania przychodów wierzytelności odpisanych jako nieściągalne, z wyjątkiem wierzytelności, które uprzednio

---

¹⁶ Przez całkowite obciążenie rozumie się obciążenia wynikające z podatku dochodowego w części bieżącej oraz odroczonej.

zostały zarachowane jako przychody należne i których nieściągalność została udokumentowana w następujący sposób:

- a) postanowieniem o nieściągalności, uznanym przez wierzyciela jako odpowiadającym stanowi faktycznemu, wydanym przez właściwy organ postępowania egzekucyjnego;
- b) postanowieniem sądu o:
  - oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości obejmującej likwidację majątku, gdy majątek niewypłacalnego dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania,
  - umorzeniu postępowania upadłościowego obejmującego likwidację majątku, gdy zachodzi okoliczność wymieniona pod lit. a,
  - ukończeniu postępowania upadłościowego obejmującego likwidację majątku;
- c) protokołem sporządzonym przez podatnika, stwierdzającym, że przewidywane koszty procesowe i egzekucyjne związane z dochodzeniem wierzytelności byłyby równe albo wyższe od jej kwoty.

Jedynie w sytuacji, gdy udokumentowanie nieściągalnych wierzytelności przybierze jedną z powyższych form, podmioty będą mogły wykazać ujemne różnice przejściowe. Dokonanie odpisu aktualizującego należności, powodujące zmniejszenie wartości bilansowej wykazywanych należności, przyczyni się do powstania różnic, które z punktu widzenia podmiotu przyczynią się w przyszłości do obniżenia podstawy opodatkowania.

Tabela 2

Analiza wpływu odpisów aktualizujących należności
na obciążenia wynikające z podatku odroczonego

	Wartość podatkowa należności	Wartość bilansowa należności	Skutek
	150	150	Brak wpływu
Po dokonaniu odpisu aktualizującego	150	100	Ujemna różnica przejściowa w wysokości 50

Źródło: opracowanie własne.

7. Plany budżetowe

W celu realizacji i kontroli wyniku finansowego przedsiębiorstwa często sporządzają plany finansowe. Powinny one odzwierciedlać specyfikę prowadzonej działalności, uwzględniać przewidywane koszty, planowane nakłady, wyznaczać sprzedaż oraz uwzględniać działania, jakie w badanym okresie chce zrealizować podmiot¹⁷. Tworzone plany mogą uwzględniać różne horyzonty czasowe (np. krótko-, średnio-, długookresowe), mogą także służyć jako miernik realizacji założonych celów (np. realizacja planu umożliwi wypłatę premii, przejęcie nowych segmentów rynku).

Oprócz wskazanych głównych założeń, plany finansowe mogą być również wykorzystywane do tworzenia symulacji zapłaty podatku dochodowego. Wdrożenie procesu planowania finansowego i nadzorowanie realizacji planów może umożliwić prognozowanie prognozy, w którym rozliczana strata pokryje w całości zobowiązanie podatkowe. Nastąpi to przez wskazanie momentu, który będzie wyznaczał rozpoczęcie etapu wiążącego się z koniecznością zapłaty podatku dochodowego.

Wykorzystanie planowania w zakresie ustalania obciążeń podatkowych może mieć szczególne znaczenie także przy zarządzaniu płynnością i tworzeniu ewentualnego bufora środków pieniężnych, przewidywanego na zobowiązania podatkowe.

Powyższe przykłady wskazują, że podatek odroczony odzwierciedla zmiany w wielkości obciążenia podatkowego, których realizacja wiązać się będzie z określonym wpływem na podstawę opodatkowania. Kalkulacja podatku odroczonego pozwala rzetelnie odzwierciedlić przyszły wpływ określonych działań na wysokość realnego, koniecznego do uiszczenia, obciążenia podatkowego.

Opisane powyżej metody przyczynić się mogą do kontrolowania i sterowania wielkością zarówno podatku odroczonego, jak i w późniejszym czasie podatku bieżącego, który w przyszłości zostanie zapłacony. Zarządzanie podatkiem odroczonym wpływa bezpośrednio na przedstawiany wynik finansowy netto, pośrednio zaś pozwala nadzorować płynność finansową, co jest szczególnie istotne w sytuacji, gdy podmiot podczas kryzysu boryka się z problemem braku płynności.

---

¹⁷ Zintensyfikowanie sprzedaży, przejęcie nowych rynków zbytu itd.

Literatura

- Berg L., *Jak tworzyć aktywa i rezerwy na odroczony podatek dochodowy*, Dobra Firma, „Rzeczpospolita” 2007, nr 850/57 (7654).
- Krajowy Standard Rachunkowości nr 2 „Podatek dochodowy”.
- Lech K., *Kiedy tworzymy aktywa i rezerwy na odroczony podatek dochodowy*, Dobra Firma, „Rzeczpospolita” 2009, nr 1532/271 (8477).
- Nowecka M., *Podatek odroczony jako źródło prognoz*, „Controlling” 2010, nr 6.
- Pokojska A., *Nie wszystkie spółki muszą rozliczać podatek odroczony*, „Dziennik. Gazeta Prawna” 2011, nr 5 (2891).
- Pokojska A., *Podatek odroczony tworzy się dla różnic przejściowych*, http://ksiegowosc.gazetaprawna.pl/dzial/rachunkowosc/rachunkowosc_firm/ewidencja_na_kontach/458310,podatek_odroczony_tworzy_sie_dla_roznic_przejsciowych.html (22.12.2011).
- Radawiecka E., *Odroczony podatek dochodowy w rachunkowości*, Wyd. Uczelniane Politechniki Koszalińskiej, Koszalin 2008.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (DzU 1997, nr 137, poz. 926, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (DzU 1994, nr 121, poz. 591, z późn. zm.).
- Ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (DzU 1992, nr 21, poz. 86, z późn. zm.).
- Walińska E., Wencel A., *Podatek dochodowy bieżący i odroczony. Zasady ustalania*, Wyd. AD Drągowski, Warszawa 2005.

MANAGING DEFERRED TAX IN THE CRISIS

Summary

The article presents possibilities of managing deferred tax as an element that has an impact on the net financial result of companies. The paper lists various methods that according to tax regulations play a key role in a process of managing deferred tax and allow companies to achieve their financial targets.

The article is divided into three parts. First of them describes the idea of the deferred tax. In the second part tax calculation rules and principles directly related to the deferred tax are presented. The last part focuses on methods and tools that are used in order to achieve previously defined financial targets or significantly help in reaching them.

Translated by Sylwia Grenda